

Waldemar Furmanek

Od rozpoznania problematyki do badań naukowych

Dydaktyka Informatyki 10, 7-10

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

OD ROZPOZNANIA PROBLEMATYKI DO BADAŃ NAUKOWYCH

Oddajemy do rąk Czytelników dziesiąty tom prac dotyczących problematyki dydaktyki informatyki. Ten skromny jubileusz skłania do refleksji wartościującej i prognostycznej. Już sama objętość opublikowanych artykułów jest imponująca. Obejmuje ona ponad 2500 stron. Na kartach „Dydaktyki Informatyki” swoje opracowania przedstawiło wielu autorów z różnych ośrodków naukowych w Polsce i za granicą. Cieszy nas fakt, że obok stałych autorów problematyka prezentowana w każdym z tomów znajduje zainteresowanie u wielu innych osób, które przygotowały i przedstawiły swoje doświadczenia oraz wyniki badań z tej problematyki. Żałować należy, że prace te nie są szeroko znane tym wszystkim, którzy w praktyce szkolnej i akademickiej mają za zadanie wspomagać wychowanków w rozwoju ich kompetencji informacyjnych i umacnianiu kultury informacyjnej.

Zauważyć należy, że wszystkie publikowane opracowania były recenzowane. Stałym i dociekliwym recenzentem był Pan prof. zw. dr hab. Stefan M. Kwiatkowski, któremu w tym miejscu raz jeszcze składamy podziękowania za wielki wkład pracy w to nasze wspólne dzieło, za systematyczne wspieranie nas i ciągłą zachętę do kontynuowania prac nad redagowaniem tej serii wydawniczej. Bardzo wiele wysiłku i systematycznej troski o kształt każdego tomu włożył w to przedsięwzięcie Pan dr hab. prof. UR Aleksander Piecuch.

Poniżej dla systematyki zestawiamy tytuły poszczególnych tomów omawianej serii.

1. *Dydaktyka Informatyki. Problemy teorii*, red. W. Furmanek, A. Piecuch, Wyd. UR, Rzeszów 2004, ss. 259, ISBN 83-7338-114-7.
2. *Dydaktyka Informatyki. Problemy metodyki*, red. W. Furmanek, A. Piecuch, Wyd. UR, Rzeszów 2004, ss. 265, ISBN 83-7338-079-5.
3. *Dydaktyka Informatyki. Problemy uczenia się i nauczania informatyki i technologii informacyjnych*, red. A. Piecuch, Wyd. UR, Rzeszów 2006.
4. *Dydaktyka Informatyki. Multimedia w teorii i praktyce szkolnej*, red. W. Furmanek, A. Piecuch, Wyd. UR, Rzeszów 2008, ss. 262, ISBN 978-83-7338-392-0.
5. *Dydaktyka Informatyki. Modelowanie i symulacje komputerowe*, red. A. Piecuch, W. Furmanek, Wyd. UR, Rzeszów 2010, ss. 232, ISBN 978-83-7338-562-7.
6. *Dydaktyka Informatyki. Problemy i wyzwania społeczeństwa informacyjnego*, red. A. Piecuch, W. Furmanek, Wyd. UR, Rzeszów 2011, ss. 298, ISBN 978-83-7338-651-8, ISSN 2083-3156.

7. *Dydaktyka Informatyki. Problemy efektywności technologii informacyjnych i multimedialnych w edukacji*, red. A. Piecuch, W. Furmanek, Wyd. UR, Rzeszów 2012, ss. 212, ISBN 978-83-7338-783-6, ISSN 2083-3156.
8. *Dydaktyka Informatyki. Informatyka wspomagająca calożyciowe uczenie się*, red. A. Piecuch, W. Furmanek, Wyd. UR, 8/2013, Rzeszów 2013, ss. 137, ISSN 2083-3156; ISBN 978-83-7338-908-03.
9. *Dydaktyka Informatyki*, red. A. Piecuch, Wyd. UR, nr 9/2014, Rzeszów 2014, ss. 49–72, ISSN 2083-3156. ISBN 978-83-7996-021-7.

Mając przed sobą wszystkie tomy i patrząc wstecz przez ich merytoryczną zawartość można i należy zadać kilka pytań wartościujących. Czy warto było zająć się tą problematyką? Na ile owoce podjętych wysiłków są dojrzałe i stanowią wkład w rozwój dydaktyki informatyki? A cóż to jest owa dydaktyka informatyki? Czy możemy uznać, iż jest to subdyscyplina pedagogiczna (w znaczeniu specjalizacji pedagogicznej), a więc **subdyscyplina rozwijająca się w obrębie współczesnej pedagogiki**, a dokładniej nauk pedagogicznych? Czy opracowania zawarte w poszczególnych tomach omawianej serii wydawniczej wpłynęły na pełniejsze postrzeganie tożsamości merytorycznej i metodologicznej tej subdyscypliny.

Jak opisać jej dotychczasowe osiągnięcia, po to, aby na bazie takiej diagnozy określić oczekiwania i przynajmniej podstawowe kierunki dalszego jej rozwoju?

Zadałem sobie nieco trudu i szukałem w dostępnych bazach bibliograficznych opracowań dotyczących dydaktyki informatyki. Przy tym także zapoznałem się z dostępnymi w zasobach Internetu sylabusami do przedmiotu studiów pod nazwami dydaktyka informatyki, dydaktyka technologii informacyjnych, dydaktyka multimediiów. Po pierwsze – co wyraziście widać – treści kształcenia przytoczone w tych dokumentach dotyczą wąsko i instrumentalnie ujmowanej metodyki. Przykładowo zauważmy, iż ujmują one w najbardziej rozwiniętym sylabusie następujące kwestie:

Podstawa programowa a program nauczania. Podstawy programowe: zajęcia komputerowe (I, II etap edukacyjny), informatyka (III i IV etap edukacyjny).
 Programy kształcenia informatycznego na różnych etapach edukacji szkolnej.
 Cele i treści kształcenia informatycznego w polskiej szkole.
 Wymagania programowe na poszczególne oceny szkolne.
 Metody nauczania stosowane na zajęciach komputerowych i lekcjach informatyki.
 Metoda projektu dydaktycznego w kształceniu informatycznym.
 Pomiar dydaktyczny w informatyce. Wymagania programowe, skala pomiarowa, testy osiągnięć szkolnych.
 Typy i formy zadań w testach z informatyki.
 Metody oceny osiągnięć ucznia z przedmiotów: zajęcia komputerowe, informatyka.
 Sposoby realizacji wybranych treści z podstaw programowych zajęć komputerowych i informatyki.
 Algorytmika i programowanie na lekcjach informatyki w gimnazjum i szkole ponadgimnazjalnej.
 Wprowadzenie do języka i środowiska LOGO.

Literaturą obowiązkową są przede wszystkim dwie pierwsze z czterech niżej podanych prac. Nie neguję wartości przytoczonych prac, ale rok ich wydania jest jednak bardzo znaczący.

Nowakowski Z., *Dydaktyka informatyki w praktyce. Wybrane zagadnienia, cz. 1: Między praktyką a teorią. Czego uczyć?*, Wydawnictwo MIKOM, Warszawa 2003.

Nowakowski Z., *Dydaktyka informatyki i technologii informacyjnej w praktyce. Wybrane zagadnienia, cz. 2: Jak uczyć?*, Wydawnictwo MIKOM, Warszawa 2003.

Juszczak S. (red.), *Dydaktyka informatyki i technologii informacyjnej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2003.

Walat A., *Zarys dydaktyki informatyki*, Ośrodek Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów, Warszawa 2007.

Odnosząc się do faktu, że w roku 1985 został po raz pierwszy zatwierdzony program nauczania *elementów informatyki dla szkół średnich*, w pierwszym tomie „Dydaktyki Informatyki” pod znamienym tytułem „Dydaktyka Informatyki. Problemy teorii” napisałem między innymi: *Pomimo upływu lat nie można poszczycić się znaczącym dorobkiem w dydaktyce informatyki*. Czy obecnie w tym zakresie coś się zmieniło? Nie sądzę. Ukazało się kilka ważnych monografii, trochę opracowań prowadzonych w dosyć skromnym zakresie prezentujących wyniki badań problemów należących do dydaktyki informatyki. I tyle. Przełomu nie widać. Jak w tym kontekście ocenić zawartość merytoryczną tych dziesięciu tomów „Dydaktyki Informatyki”? Jeżeli przyjąć podaną wyżej strukturę sylabusu treści kształcenia realizowanych w ramach tego przedmiotu studiów za reprezentatywną i zestawić z nimi tylko same tytuły (drugie ich części) widać daleko idące rozbieżności. Kto zatem ma rację? Jaką drogą powinna rozwijać się dydaktyka informatyki w przyszłości?

W opracowaniu pod tytułem *Dydaktyka informatyki jako subdyscyplina pedagogiki współczesnej* (t. 1 „Dydaktyka Informatyki. Problemy teorii”) znajdziemy wyraźniej sformułowane moje stanowisko w tej sprawie. I ponownie pragnę dodać, że obydwie orientacje współczesnej dydaktyki informatyki (s. 110) są aktualne i pilnie potrzeba badań w zakresie problemów określających ich istotę. Dydaktyka informatyki o orientacji krytyczno-kreatywnej odpowiada na zapotrzebowanie współczesności. Dziś potrzeba, aby w kanonie kompetencji kluczowych każdego wykształconego człowieka znalazły się kompetencje informatyczne i informacyjne. Wspomaganie rozwoju kultury informacyjnej użytkowników technologii informacyjnych wymaga szczególnej troski. Wiele wyników badań pokazuje w tym zakresie ogrom zaniedbań. Wszak technologie informacyjne są aktualnie wszechobecne, są szczególnymi technologiami definiującymi wszystkie zjawiska współczesności.

Orientacja humanistyczna w dydaktyce informatyki jest natomiast wskazaniem kierunku dalszego rozwoju tej subdyscypliny pedagogiki współczesnej. Integralny model człowieka stanowić powinien odniesienie do katalogu paradygmatów konstytuujących założenia nowoczesnej odpowiadającej wymaganiom współczesnej pedagogiki dydaktyki informatyki (por. *Cechy współczesnej dydaktyki informatyki* we wspomnianym opracowaniu „Dydaktyka Informatyki. Problemy teorii” jako subdyscyplina pedagogiki współczesnej, s. 113).

Owe orientacje metodologiczne we współczesnej dydaktyce informatyki są pilnie konieczne do wdrożenia w związku z trwającymi pracami i podejmowanymi próbami wdrażania cyfrowych podręczników, modelu cyfrowej szkoły itd. A nauczyciele, niezależnie od specjalizacji, będą pod przymusem nowoczesności (i pokolenia *cyfrowych dzieci*) wdrażać nowe technologie wzbogacające i zmieniające polską szkołę. Wszak nie ma chyba wątpliwości, że ta szkoła w przyszłości będzie przeniknięta we wszystkich jej wymiarach i komponentach systemu technologiami informacyjnymi.

Konkluzja – polska dydaktyka informatyki wymaga dynamicznego rozwoju. To przyspieszenie jest oczekiwane i pilnie potrzebne w świetle tego wszystkiego, co dzieje się w rozwijających się gwałtownie technologiach informacyjno-komunikacyjnych. Zatrzymanie rozwoju dydaktyki informatyki na poziomie elementarnych technologii i rozwiązań informatycznych sprzed wielu lat jest po prostu niewybaczalnym zaniedbaniem osób zajmujących się profesjonalnie badaniami w zakresie interesującej nas problematyki. Jest to tym bardziej znaczące, że w polskich środowiskach akademickich są osoby, które swoje habilitacje uzyskały w tym właśnie zakresie. Należy więc oczekiwać, że obecnie podejmą się trudu wypracowania rozwiązań pedagogicznych na takim poziomie i w takim ujęciu, jakiego wymaga obecny kierunek i poziom rozwoju współczesnej pedagogiki.

Waldemar Furmanek